

Op voor het oog sterk gesecculariseerde plekken kan de kerk soms verrassend aanwezig zijn. De Nieuwe Koers zocht een aantal bijzondere locaties op. Aflevering 1 van 3: de luchthaven.

Flitspastoraat op parochie Schiphol

tekst en beeld **Johan Hardeman**

Dronkenschappen, psychoses, vliegangst of rouw. Het luchthavenpastoraat op Schiphol lenigt grote en kleine noden. De meeste 'parochianen' zien de drie pastores maar eens in hun leven, maar aan de noodzakelijkheid ervan hoeft niemand te twijfelen. "De dag van de MH17-ramp is de ergste die ik ooit heb gezien."

Iedereen heeft haast. Zowel de keurige KLM-stewardess die routineus voortstapt in haar felblauwe uniform, als de backpacker die een sprintje trekt om zijn vlucht te halen. Luchthavenpastor Mark Hafkenscheid (50) is in die hectiek de rust zelf. Hij knikt mensen vriendelijk gedag, steekt zijn hand op naar vliegveldpersoneel. Soms volgt er een kort gesprek. Maar niet te lang. Iedereen moet door. Altijd.

Hafkenscheid begint zijn werkdag meestal op een bankje, bij één of andere gate. Hij leest een stukje uit de Bijbel en bidt om een zegen voor de dag die voor hem ligt. Vaak is dat ritueel voor anderen aanleiding om een gesprek aan te knopen. Op zijn paarse keycord staat met witte letters *chaplain* gedrukt, waardoor hij voor mensen herkenbaar is als geestelijke. "Dat leidt elke dag tot spontane gesprekken. Ze komen met hun noden en zorgen bij mij, ik praat met hen en soms, als ze dat willen, bidden we samen." Vinden ze prettig, zegt hij. "Veel reizigers op Schiphol staan op een kruispunt in hun leven. Ze gaan emigreren, of verwachten een geliefde uit een ver land. Gebed geeft op zo'n moment de rust die ze verlangen."

Hafkenscheid, een anglicaanse lekenpastor, is sinds begin vorig jaar één van de drie luchthavenpastores van Schiphol. De rooms-katholieke priester Gerard Timmermans en de protestantse dominee Marieke Meiring maken het driemanschap compleet. De pastores houden kantoor in een bescheiden werkruimte in het terminalgebouw. Er staan drie computers, een koffieapparaat en een

Luchthavenpastor Mark Hafkenscheid.

koelkast, gevuld met frisdrank. Ze kijken uit op de imposante verkeerstoren. Het luchthavenpastoraat werd in 1975 opgericht. Sindsdien is er elke zondag een christelijke viering in het meditatiecentrum. In de loop der tijd sloten ook de protestantse kerk en de oudkatholieken en anglicanen zich aan bij het initiatief. Behalve de kerken betaalt ook Schiphol mee aan het luchthavenpastoraat. De pastores zijn om die reden niet meer alleen verantwoordelijk voor een zondagse viering, maar ook voor het geestelijk welzijn van de reizigers en het luchthavenpersoneel. "Schiphol is onze parochie", vat Hafkenscheid samen.

De belangrijkste taak van het pastoraat is het bijstaan van reizigers in nood. Gemiddeld driehonderd keer per jaar bieden ze ondersteuning tijdens een crisissituatie. Er kan van alles aan de hand zijn: reizigers zijn dronken, psychotisch of verdwaald, bijvoorbeeld. Het gebeurt ook weleens dat iemand overlijdt aan boord van het vliegtuig of op het vliegveld. Luchthavenpastores staan in zo'n geval familieleden bij.

Meermaals wist Hafkenscheid gestrande reizigers op weg te helpen door voor hen te bidden. "Onlangs werd ik opgeroepen om te assisteren bij een man die met acute vlieg angst kampte, terwijl hij op Schiphol moest overstappen. Hij wilde niet meer doornvliegen en ook niet terug naar zijn thuisland. We probeerden van alles: kalmeringspillen, rondjes lopen en op hem inpraten. Uiteindelijk ben ik met hem meegegaan net voordat hij het vliegtuig inging. Ik heb hem beloofd voor hem te bidden totdat hij op zijn bestemming zou zijn aangekomen. Dat gaf hem de rust om te vertrekken."

MH17

Soms lijkt de situatie van een gestrande reiziger uitzichtloos. Hafkenscheid herinnert zich een achttienjarig meisje uit Ghana. Ze was mogelijk het slachtoffer van mensenhandel. Zonder geld of adres was ze naar Nederland gestuurd. Op Schiphol zou ze worden opgehaald door een man die ze niet kende. Hafkenscheid bracht het meisje tijdelijk onder in de Shelter, een christelijk jeugdhotel in Amsterdam. Daarna ontfermde het Leger des Heils zich over haar. Of een verwarde Amerikaanse vrouw die dagen te vroeg

Luchthavenpastor Gerard Timmermans.

voor haar vlucht op het vliegveld was. Hij regelde een slaappleats voor haar en begeleidde haar totdat ze was vertrokken. "Ik ben dagenlang bezig geweest om deze vrouw te helpen. Andere Schipholmedewerkers hebben daar geen tijd voor. Wij wel. Op zulke momenten kunnen we een stukje van Gods liefde laten zien." Het luchthavenpastoraat wordt niet alleen ingeschakeld voor gestrande reizigers, maar ook na vliegtuigcatastrofes zoals de Bijlmerramp, Turkish Airlines-vlucht 1951 en MH17. Luchthavenpastor Gerard Timmermans werd op 17 juli 2014, even na de ramp in paniek opgebeld door een medewerker van Schiphol of hij direct naar het vliegveld wilde komen. Net nadat hij arriveerde, kwamen de eerste nabestaanden er al aan. "Mijn collega's en ik hebben de hele

EEN MAN MET
VLEGGANGST
HEB IK BELOOFD
TE BIDDEN
TOTDAT ZIJN
VLEGGTUIG ZOU
LANDEN. TOEN
DURFDE HIJ TE
GAAN

DE MOOISTE GESPREKKEN OVER GOD HEB IK MET MOSLIMS. AL ZUL JE HEN NIET SNEL OVERTUIGEN

avond met nabestaanden gepraat. Dat was indrukwekkend. Mensen zaten stil-tjes te snikken of zaten vol met vragen. Gek genoeg was er niemand die uit z'n dak ging van woede of verdriet. De volle omvang van de ramp was toen ook nog niet helemaal duidelijk.”

De volgende dagen veranderde vertrekhal 3 spontaan in een herdenkingsplaats; het werd een zee van boeketten, knuffels en brieven. Timmermans sprak urenlang met de bloemenleggers. “Hun gezichten, het verdriet en de pijn die daarop te lezen stonden, vergeet ik nooit. De MH17-ramp is het ergste wat ik als pastor ooit heb meegemaakt. Ik heb op zo'n moment geen pasklare antwoorden paraat. Maar juist dan moet je er zijn voor mensen.” Timmermans staart naar buiten, vliegtuigen stijgen op, veranderen langzaam in puntjes aan de horizon totdat ze versmelten met het oneindige luchtruim.

Vinden reizigers het niet vreemd om geholpen te worden door een christelijke pastor? Nee hoor, zegt Hafkenscheid. “Als pastores genieten we vaak meer vertrouwen dan ander vliegveldpersoneel. We dragen geen uniform en zijn ‘neutraal’ omdat we geen ander belang hebben dan mensen te helpen. Verder genieten geestelijken in grote delen van de wereld extreem veel vertrouwen.”

Ter illustratie laat hij één van zijn favoriete plekken op het vliegveld zien. Het

is een imposante ronddraaiende globe in Lounge 2. Met zwarte vlaggetjes staan alle vliegbestemmingen vanaf Schiphol aangegeven. Hafkenscheid wijst naar de verschillende werelddelen. “Afrikanen zijn christen of moslim. In Centraal-Europa en Rusland wonen orthodoxe christenen. In India hindoes...” Hij wil maar zeggen: bijna iedereen gelooft wel in een god. Of die nu Jaweh, Allah of Vishnu heet. En die wereld, met al zijn religieuze diversiteit, klontert samen op dit vliegveld. Een geestelijke is daarom geen luxe, maar een noodzaak, betoogt hij. Zijn keycord fungeert bovendien als vrijkaart om moeilijke vragen te stellen. En die blijven niet onbeantwoord. “Ik krijg er soms kippenvel van hoeveel vertrouwen passagiers in mij stellen. Dan noemen ze me *man of God*, bijvoorbeeld.”

BIDDEN EN MEDITEREN

Luchthavenpastores geven niet alleen geestelijke ondersteuning tijdens nood-situaties. Ze gaan op zondag ook voor in een kerkdienst in het meditatiecentrum, bij Gate F2. Buiten de zondagse vieringen om, zijn gelovigen van alle religies welkom om er te bidden. Dat is uniek. Op vliegvelden in andere landen hebben alle religies een aparte ruimte of ze krijgen allemaal hun eigen hoekje toebedeeld. Hafkenscheid loopt naar de ruimte toe. Het meditatiecentrum is een oase van rust in de almaar voortrazende hectiek van Schiphol en ongeveer de enige plek op het vliegveld waar het stil is. De ruimte is sober ingericht. In een hoek staat een boekenkast met een reeks heilige boeken in allerlei talen, variërend van de Bijbel tot en met taoïstische geschriften. Voor moslims zijn er gebedskleden en -matten beschikbaar.

Is het niet vreemd om ook de aanhangers van andere religies te faciliteren? Hafkenscheid schudt zijn hoofd. “Het is mooi dat iedereen hier zijn eigen geloof kan belijden. Het luchthavenpastoraat is niet in het leven geroepen om mensen te bekeren. Hoewel we vanuit onze houding natuurlijk wel iets hopen mee te geven over de liefde van God. Soms is er een geloofsgesprek, als mensen dat willen. Ik heb vaak de mooiste gesprekken over God met moslims. Al zul je hen niet snel overtuigen. Maar ze zijn wel altijd geïnteresseerd. Jezus en Maria zijn ook in hun

Bij vertrekhal 3 ontstond daags na de MH17-ramp een bloemenzee.

Willem Maarten Dekker (1976) is als theoloog nauwelijks geïnteresseerd in onderwerpen, vragen of stromingen, maar vooral in God zelf.

Vrijwilligster Anita Plasmeijer.

traditie erg belangrijke figuren.” Het is rustig in het meditatiecentrum. Af en toe loopt er iemand binnen, meestal een moslim of een yoga-beoefenaar. Jacques Labonté (63), een vriendelijke, enigszins verlegen Canadees, behoort tot die laatste categorie. Hij mediteert zo’n twintig minutenlang in lotushouding. Zijn ogen zijn gesloten. Na zijn oefeningen vertelt hij dat hij vliegen erg stressvol vindt. “Het geeft me rust om hier even tot mezelf te komen. Op de rest van het vliegveld is het druk, maar hier is het stil.” Hij verlaat de meditatiekamer met verende tred, terwijl hij een felgroene koffer op wieltjes achter zich aansleept.

DOOLHOF

Vrijwilligster Anita Plasmeijer (52) is gastvrouw in het meditatiecentrum. Er komen vaak mensen naar haar toe om met haar te praten. “Mensen willen graag hun verhaal kwijt. Bij mij kan dat, want ze zien me daarna toch nooit meer terug.” Hafkenscheid wandelt moeiteloos door het doolhof van oneindige gangen en gates terug naar zijn kantoor; laverend tussen de duizenden reizigers van allerlei taal, cultuur en kleur. Morgen zijn ze ergens anders, misschien wel aan de andere kant van de wereld. “Ik heb een vluchtig beroep”, erkent Hafkenscheid. “De mensen die ik help, zie ik vaak nooit meer terug. Luchthavenpastoraat wordt niet voor niets ook wel flietpastoraat genoemd.” Het kan Hafkenscheid niet deren: “Vanuit het evangelie worden we opgeroepen om te zorgen voor wezen en vreemdelingen. Dat is precies wat we hier doen.”

De moord of het offer

Onlangs kwam ik het verhaal van Romulus en Remus weer tegen. Ik moest meteen terugdenken aan mijn reis naar Rome, gymnasium klas 5. Een goede gymnasiast heeft op het Forum Romanum gelopen en is onder de bogen van Titus, Septimius Severus én Constantijn doorgegaan. Rome is de stad waar het christendom een verbond sloot met het antieke denken. Velen zijn inmiddels vergeten dat de renaissance – de herontdekking en herleving van de oudheid – gestart werd door het Vaticaan. Paus Nicolaas V gaf de eerste stoot daartoe.

In Rome stuit je ook op het bronzen beeld Romulus en Remus en de wolvin. Volgens de legende zouden beide kinderen door een wolvin zijn grootgebracht. Romulus sloeg zijn broer Remus later dood en werd de stichter van Rome en daarmee van het Romeinse rijk, ja, van de hele bewoonde, beschaafde wereld. In dit oorsprongsverhaal zit boeiende informatie over hoe wij mensen naar onszelf kijken. In de opvoeding door de wolf schuilt een besef van onze verbinding met het animale. Dat heeft Darwin niet uitgevonden, dat wisten wij al lang. De mens komt voort uit het dierlijke, kwaadaardig dierlijke zelfs: *homo homini lupus est*. Hij ontsnapt daaraan, en sticht ‘cultuur’ naast en tegenover ‘natuur’. Maar dat kan alleen door de broeder als vijand te gaan zien en hem te doden. De cultuur is gebouwd op de broedermoord.

Dit alles lijkt ergens sterk op wat de Schriften ons vertellen. Ook daar begint de geschiedenis met een broedermoord: Kain en Abel. Pas vanaf dan komt de geschiedenis op gang, en de cultuur: muziek, landbouw, veeteelt, de stad, het komt allemaal ná de broedermoord. De grond van de geschiedenis is ook volgens de Bijbel niet de schepping, maar de zonde.

De Bijbel gaat echter verder. Het oorsprongsverhaal dat het evangelie leert, is dat niet de moord maar het offer het fundament van de wereld en de cultuur vormt. Dat inzicht begint al in het Oude Testament, wanneer de offercultus ontstaat. In het dierenoffer is de moord gestileerd tot liturgie. In Christus wordt die liturgie de liturgie van God zelf. De priester die zichzelf offert, zet Romulus en Remus aan de kant, en bevrijdt ons van de wolvin die ons opvoedde. Ooit is het Romeinse christendom erin geslaagd dit vreemde verhaal van de zich ten dode gevende God te laten landen in de cultuur die zich fundeerde op de moord. De oudheid mocht zelfs herleven onder de handen van het pausdom, zoals nog steeds in de Sixtijnse kapel de heidense sybillen sámen met de oudtestamentische profeten de komst van Christus aankondigen. Dit is het christendom op zijn áller- allerbest. Het probleem is vandaag de dag niet alleen dat men het offer weer wil inruilen voor de moord, maar ook dat christenen niet meer de stoot tot een renaissance durven te zijn. Zij hebben zelf christendom en cultuur allang gescheiden.